

ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ
У СТРУКТУРІ РЕГІОНАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНИХ СИСТЕМINNOVATIVE DIRECTIONS OF RURAL TOURISM DEVELOPMENT
IN THE STRUCTURE OF REGIONAL TOURISM SYSTEMS

У статті розглянуто інноваційні напрями розвитку сільського туризму в регіоні на засадах системності. Інноваційний розвиток сільського туризму в регіоні вимагає чіткого планування, що передбачає формування певних соціально-економічних переваг за умови підтримки сталості регіонального розвитку шляхом захисту навколишнього середовища та місцевої культури. Важливою частиною планування є ефективний розвиток інвестиційно-інноваційних проєктів та формування кластерів сільського туризму. Для перетворення сільського туризму у дієвий інноваційний фактор розвитку регіональних туристичних систем критично важливим є вирішення наявних проблем, таких як низький рівень легалізації суб'єктів, відсутність вираженої організаційної структури, слабкий розвиток інформаційно-маркетингової діяльності, неналежна підтримка з боку міжнародних та державних інституцій, практична відсутність системи забезпечення якості послуг.

Ключові слова: сільський туризм, регіональна туристична система, розвиток, напрям, проблеми.

В статье рассмотрены инновационные направления развития сельского туризма в

регионе на основе системности. Инновационное развитие сельского туризма в регионе требует четкого планирования, предполагает формирование определенных социально-экономических преимуществ при условии поддержки устойчивости регионального развития путем защиты окружающей среды и местной культуры. Важной частью планирования является эффективное развитие инвестиционно-инновационных проектов и формирование кластеров сельского туризма. Для преобразования сельского туризма в действенный инновационный фактор развития региональных туристических систем критически важным является решение существующих проблем, таких как низкий уровень легализации субъектов, отсутствие выраженной организационной структуры, слабое развитие информационно-маркетинговой деятельности, ненадлежащая поддержка со стороны международных и государственных институтов, фактическое отсутствие системы обеспечения качества услуг.

Ключевые слова: сельский туризм, региональная туристическая система, развитие, направление, проблемы.

УДК 338.48

<https://doi.org/10.32843/infrastruct43-30>

Підвальна О.Г.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри аграрного менеджменту
Вінницький національний аграрний
університет

Pidvalna Oksana

Vynnytsia National Agrarian University

The article deals with innovative directions of rural tourism development in a region on the systemic basis. The innovative development of rural tourism in the region requires clear planning, which provides for the formation of certain socio-economic benefits while maintaining the sustainability of regional development by protecting the environment and local culture. An important part of planning is the effective development of investment and innovation projects and the formation of clusters of rural tourism. The specificity of rural tourism in the context of regional tourism systems innovative development is primarily the uniqueness of its tourism products, special features of which are elements of sustainable development in the use of natural and social resources, alternative forms of services, close links with rural areas, and spatial localization of tourism activity. In addition, rural tourism is based mainly on local resources, focused on individual forms of organization, attracting tourists to traditional activities of the local population, recreational and cultural activities related to the rural environment. The main directions of rural tourism innovative development in the structure of regional tourist systems are: focus on local, environmentally friendly and alternative forms of tourism; progressive forms of territorial branding with an emphasis on the provisions of the concept of sustainable development; the presence of demand for technological solutions to improve the quality of tourist services; a good base for the development and expansion of the network of tourist routes and relevant infrastructure; significant opportunities for the use of PR tools and Internet marketing of rural tour products; investment attractiveness of relevant projects and simplified access to investment funds. To transform rural tourism into an effective innovative factor in the development of regional tourism systems, it is critical to address existing problems, including low level of legalization of entities, lack of a strong organizational structure, weak development of information and marketing activities, inadequate support from international and state institutions, lack of quality assurance system.

Key words: rural tourism, regional tourism system, development, direction, problems.

Постановка проблеми. Стійкість економічних систем різних рівнів залежить від їхньої внутрішньої різноманітності. У разі туристичної діяльності на регіональному рівні така різноманітність може виявлятися як у галузевому, так і у просторовому вимірах. По-перше, конкурентоспроможність регіональної туристичної системи визначається кількістю видів туризму, які можуть бути організованими на базі її рекреаційно-туристичного потенціалу. По-друге, туристична діяльність має охоплювати якомога більшу частину території регіону, у тому числі віддалену від основних туристичних центрів. Цим двом критеріям забезпечення стійкості регіональної туристичної системи відповідає сільський туризм, який у сучасних умовах особливо потребує розроблення і впровадження і інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційний розвиток різних суб'єктів економічної діяльності та об'єктів регіональної політики є предметом дослідження багатьох науковців. Зокрема, дослідженнями сутності інновацій у сучасному економічному розвитку у різних сферах займалися багато науковців (А. Голод, Л. Горбач, О. Давидова, В. Зайцева, І. Калганова, Ю. Коновал, З. Пересунько, А. Третяк, П. Харів та ін.).

Незважаючи на те, що проблеми інноваційного розвитку економіки та окремих її сфер загалом досить ґрунтовно досліджені, окремі проблеми потребують ґрунтовнішого аналізу, зокрема щодо формування достатнього теоретико-методологічного підґрунтя відповідних досліджень та розроблення організаційно-економічних механізмів

стимулювання інноваційного розвитку окремих перспективних видів економічної діяльності. Насамперед це стосується туристичної сфери, де інноваційна діяльність має не лише динамічний характер, а й специфічні риси розроблення, впровадження та просторової організації. Особливої уваги потребує сільський туризм, розвиток якого дає можливість не лише диференціювати туристичні продукти регіону, а й вирішувати його соціально-економічні проблеми.

Постановка завдання. З огляду на це, метою статті є обґрунтування інноваційних напрямів розвитку сільського туризму в регіоні на засадах системності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як правило, застосування інновацій у туристичній сфері спрямоване на формування нового туристичного продукту, надання унікальних туристичних послуг, застосування нових маркетингових підходів, використовуючи новітні техніки та ІТ-технології, що підвищить конкурентоспроможність туристичного продукту на національному та міжнародному ринках, приведе до появи нових видів туризму [5, с. 65–69].

Узагальнюючи наявні підходи до аналізу інноваційної діяльності туристичних підприємств, А. Голод пропонує виокремлювати тур-операційні та технологічні інновації. Якщо технологічні інновації часто є новими лише для конкретного туристичного підприємства, а на ринку загалом мають уже певне поширення, то тур-операційні переважно розробляються та впроваджуються на окремих суб'єктах економічної діяльності і сприяють диференціації пропозиції туристичних послуг на регіональному ринку [1].

Варто зауважити, що сільський туризм не є новим і високотехнологічним напрямом розвитку індустрії гостинності, однак дає можливість для формування диференційованих туристичних продуктів на основі впровадження насамперед тур-операційних інновацій.

З огляду на багатоманітність сільського туризму, його тісний взає-мозв'язок із системою розселення та інфраструктурою регіону, а також загальною системністю об'єктів інноваційного розвитку на регіональному рівні, його доцільно аналізувати в межах концепції регіональних туристичних систем. За визначенням А. Голода, регіональна туристична система – це «складна, відкрита, частково саморегульована система, що формується під впливом туристичних потоків; складається із соціальної, ресурсної, інфраструктурної, організаційної, управлінської, науково-освітньої та інформаційної підсистем; основною метою функціонування якої є гарантування безпеки туризму в регіоні» [1, с. 96].

Варто зауважити, що інноваційна діяльність у такій системі є позаструктурною, оскільки охоплює

усі її елементи. Однак можна виокремити основні «точки генерації» інновацій, якими є організаційна, науково-освітня та інфраструктурна підсистеми. На усіх етапах інноваційного розвитку його суб'єкти зазнають впливу сукупності факторів, таких як інноваційний розвиток регіону (держави), особливості формування інноваційної інфраструктури, стан інноваційної діяльності на підприємствах, ефективність впровадження і використання інноваційних технологій.

Комплекс інноваційних факторів загалом зумовлює формування конкурентоспроможності конкретної регіональної туристичної системи, а отже, її місця у туристичному комплексі держави та на міжнародному туристично-му ринку. Інноваційний розвиток формує загалом сприятливе соціально-економічне середовище функціонування туристичних підприємств, а також сприяє удосконаленню транспортної та іншої інфраструктури [2].

Специфіка сільського туризму в контексті інноваційного розвитку регіональних туристичних систем полягає насамперед в унікальності його туристичних продуктів, особливими рисами яких є елементи сталого розвитку у використанні природних та соціальних ресурсів, наявність альтернативних форм надання послуг, тісний зв'язок із сільською територією, невеликий масштаб та просторова локалізація діяльності.

Окрім того, сільський туризм ґрунтується головним чином на ресурсах місцевого середовища, орієнтований на індивідуальні форми організації, залучення туристів до традиційних видів діяльності місцевого населення, рекреаційних та культурних заходів, пов'язаних з сільським середовищем.

Залежно від поєднання та переважання тих чи інших специфічних рис, можна виокремити кілька організаційних форм сільського туризму: культурний (етнічний), екологічний та агротуризм.

Окремі автори також аналізують такі форми сільського туризму, як сільський рекреаційний туризм (короткотермінове перебування в колективних або індивідуальних приміщеннях, орієнтоване на пасивний відпочинок); спеціалізований сільський туризм (активні види рекреації на природі); сільський екскурсійний туризм (групові та індивідуальні подорожі, спрямовані на ознайомлення з природою, культурою та історією) [6; 7].

Етнічний туризм розглядають як один із різновидів культурного туризму, що пов'язаний з ознайомленням із традиційними культурно-побутовими особливостями життя населення дестинацій. У такому сенсі складниками етнічного туризму можуть бути етнографічний, релігійно-пізнавальний, ностальгійний, агротуризм та ін. Етнічний агротуризм (як підвид сільського туризму) робить акцент не тільки на участі у традиційних видах діяльності сільського населення, а й на пізнанні його етнокультурних особливостей [3].

Інноваційний потенціал розвитку культурного (етнічного) туризму на сільських територіях, на наш погляд, є обмеженим, оскільки дуже залежить від наявності й унікальності культурної спадщини територій. Однак на базі сформованих дестинацій етнічного туризму є можливість формування конкурентоспроможних кластерів сільського туризму, у тому числі транскордонних.

Водночас інноваційні аспекти особливо чітко виражені саме в організації агротуризму, який приносить багато переваг сільській місцевості та її мешканцям, таких як:

- створення нових робочих місць у сфері обслуговування;
- поліпшення фінансового становища місцевих громад;
- раціональне використання природних ресурсів;
- модернізація сільської інфраструктури;
- підвищення рівня підприємницької активності мешканців села;
- збереження культурної спадщини;
- зниження міграційного відтоку сільського населення;
- територіальний брендинг,
- інтеграція сільського середовища.

Агротуризм також дає змогу повноцінно задовольнити різнопланові потреби споживачів туристичного продукту, зокрема щодо:

- зміни середовища перебування без здійснення віддалених подорожей;
- покращення здоров'я завдяки активному відпочинку у природному середовищі;
- задоволення пізнавальних потреб у комфортному середовищі;
- використання альтернативних форм проведення дозвілля;
- якісного та екологічно безпечного харчування та ін.

Переваги агротуризму як напряму інноваційного розвитку регіональної туристичної системи можна поділити на дві групи: економічні та соціальні.

Серед економічних переваг можна виокремити такі, як:

- розвиток аграрних господарств;
 - розвиток територіальних громад;
 - додатковий дохід для суб'єктів господарювання;
 - розвиток нових ринків збуту;
 - розвиток соціально-економічної інфраструктури села;
 - зменшення безробіття;
 - розвиток локальної господарської кон'юнктури;
 - збільшення попиту на нові продукти і послуги.
- Водночас досить вагомими є і соціальні переваги розвитку сільського туризму в регіоні:
- стимулювання підприємницької активності;
 - налагодження міжкультурної взаємодії;
 - задоволення пізнавальних потреб туристів;

– збереження історико-культурної спадщини сільських територій;

- збереження і відновлення місцевих ремесел і видів побутової діяльності;
- зниження міграційного відтоку;
- оптимізація вікової структури сільського населення;
- стимулювання підвищення рівня освіти і проведення наукових досліджень.

Екотуризм як форма організації сільського туризму базується на концепції сталого розвитку і трактується як форма сталого туризму, яка активно сприяє охороні природної та культурної спадщини, залучає місцеві громади до планування та розвитку, сприяє їхньому добробуту та спрямована на індивідуальні (або в малих групах) подорожі.

З визначення екотуризму випливають його найважливіші особливості:

- активне пізнання територій з їхніми найцікавішими природними та культурними цінностями;
- забезпечення гармонії природних екосистем та культурного розмаїття місцевої громади;
- забезпечення фінансових ресурсів для охорони навколишнього середовища та культури, економічної та соціальної підтримки місцевого населення.

Розвиток екотуризму в сільських регіонах сприяє створенню нових постійних та сезонних робочих місць у таких сферах, як:

- робота у сфері розміщення, харчування та транспортних послуг;
- екскурсійне обслуговування, організація гірських, велосипедних та кінних походів;
- діяльність, пов'язана з екологічною освітою, організацією культурних та фольклорних заходів;
- виробництво сувенірів, місцевих продовольчих товарів [8].

У контексті розвитку сільського туризму інноваційний процес ускладнений низьким рівнем легалізації та інституціоналізації цього виду діяльності. Відповідно, про комерціалізацію є сенс говорити лише на прикладі розвинених дестинацій, що спеціалізуються на етнічному, екологічному або агротуризмі.

Водночас слід виокремити такі перспективні напрями інноваційного розвитку сільського туризму у структурі регіональних туристичних систем, як:

- орієнтація на місцеві, екологічно безпечні та альтернативні форми туристичної діяльності;
- прогресивні форми територіального брендингу з акцентом на положеннях концепції сталого розвитку;
- наявність попиту на технологічні рішення щодо підвищення якості обслуговування туристів;
- хороша база для розвитку та розширення мережі туристичних маршрутів і відповідної інфраструктури;

– значні можливості для застосування інструментів PR та Інтернет-маркетингу турпродуктів сільської місцевості;

– інвестиційна привабливість відповідних проєктів та спрощений доступ до інвестиційних фондів.

Висновки з проведеного дослідження. Інноваційний розвиток сільського туризму в регіоні вимагає чіткого планування, що передбачає формування певних соціально-економічних переваг за умови підтримки сталості регіонального розвитку шляхом захисту навколишнього середовища та місцевої культури. Важливою частиною планування є ефективний розвиток інвестиційно-інноваційних проєктів та формування кластерів сільського туризму.

Складна фрагментація продукції сільського туризму вимагає ефективної маркетингової діяльності для впорядкування як попиту, так і пропозиції. Неприбуткові організації шляхом використання маркетингових стратегій здатні впливати на розвиток сільського відпочинку, використовуючи інструменти менеджменту, лідерство та безпосередню підтримку. Організації громадського та приватного сектору потребують впровадження інноваційних маркетингових підходів для розвитку та менеджменту успішної індустрії сільського туризму. Водночас для перетворення сільського туризму у дієвий інноваційний фактор розвитку регіональних туристичних систем критично важливим є вирішення наявних проблем, таких як низький рівень легалізації суб'єктів, відсутність вираженої організаційної структури, слабкий розвиток інформаційно-маркетингової діяльності, неналежна підтримка з боку міжнародних та державних інституцій, практична відсутність системи забезпечення якості послуг.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голод А.П. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 350 с.
2. Голод А.П., Іжевська О.П., Кorkуна О.І. Кластерна модель розвитку індустрії гостинності регіону. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 4(21). С. 375–380. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/60.pdf (дата звернення: 10.05.2020).
3. Голод А.П., Мисяк О.М. Етнічний туризм у Карпатському регіоні: структурні особливості та проблеми розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. 2015. Вип. 15. Ч. 1. С. 85–87.
4. Горбач Л.М., Кобук А.Л. Інноваційний розвиток у сучасному світі: основні підходи до вивчення. URL : [http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-](http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_gorbach.htm)

[i-menedzhment/10_gorbach.htm](http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_gorbach.htm) (дата звернення: 11.05.2020).

5. Давидова О. Особливості застосування інновацій у розвитку туристичної галузі України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2015. № 7(172). С. 65–69.

6. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm (дата звернення: 12.05.2020).

7. Сільський зелений туризм: перспективи розвитку. URL : <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/id/3100> (дата звернення: 10.05.2020).

8. Knecht D. *Agroturystyka w agrobiznesie*. Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 2009. 97 s.

REFERENCES:

1. Holod, A.P. (2017), *Bezpeka rehionalnykh turystychnykh system: teoriia, metodolohiia ta problemy harantuvannia* [Security of Regional Tourism Systems: Theory, Methodology and Guarantee Problems], Lviv, LDUFK, 350 p.
2. Holod A.P., Izhevskaya O.P., Korkuna O.I. (2019). *Klasterna model rozvytku industrii hostynnosti rehionu* [Cluster model of development of the hospitality industry of the region]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia* [Eastern Europe: Economy, Business and Management], 4(21), pp. 375–380. URL : http://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/21_2019/60.pdf (access date: May 10, 2020).
3. Holod A.P., Mysiak O.M. (2015). *Etnichnyi turizm u Karpatskomu rehioni: strukturni osoblyvosti ta problemy rozvytku* [Ethnic tourism in the Carpathian region: structural features and development problems]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serii : Ekonomichni nauky* [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences], 15, Part. 1, pp. 85–87.
4. Horbach L.M., Kobuk A.L. (2017). *Innovatsiyni rozvytok u suchasnomu sviiti: osnovni pidkhody do vyvchennia* [Innovative development in the modern world: basic approaches to study]. URL : http://www.confcontact.com/2017-ekonomika-i-menedzhment/10_gorbach.htm (access date: May 11, 2020).
5. Davydova O. (2015). *Osoblyvosti zastosuvannia innovatsii u rozvytok turystychnoi haluzi Ukrainy* [Features of innovation in the development of the tourism industry of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy], 7(172), pp. 65–69.
6. *Perspektyvy rozvytku silskoho zelenoho turizmu v Ukraini* [Prospects for the development of rural green tourism in Ukraine]. URL : https://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm (access date: May 12, 2020).
7. *Silskiy zeleniy turizm: perspektyvy rozvytku* [Rural green tourism: prospects for development]. URL : <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/id/3100> (access date: May 10, 2020).
8. Knecht D. (2009). *Agroturystyka w agrobiznesie*. Warszawa : Wydawnictwo C.H. Beck, 97 p.